

XI. INTERNATIONAAL PRIVAATRECHT

De rol van de openbare orde in de erkenning van buitenlandse echtscheidingen

Peter L'Ecluse

De auteur onderzoekt in dit artikel kort de rol van de werking van de Belgische openbare orde bij de erkenning van buitenlandse echtscheidingsvonnissen in België. Terloops worden ook de specifieke problemen aangeduid die gepaard gaan met een vraag tot erkenning van een verstoting.

L'auteur examine brièvement le rôle de l'ordre public pour la reconnaissance en Belgique de jugements de divorce étrangers, les problèmes spécifiques concernant la reconnaissance de répudiations sont également traités.

The author examines briefly the role of the Belgian «ordre public» as to the recognition in Belgium of foreign divorce judgments. Problems concerning the recognition of repudiations are dealt with where necessary.

§ 1. INLEIDING

België telt een vrij groot aantal immigranten (1). Dit verklaart de talrijke confrontaties van Belgische rechters of ambtenaren van de burgerlijke stand (2) met rechterlijke beslissingen betreffende de staat van personen die in het buitenland werden getroffen. Steeds stelt zich de vraag of aan die beslissingen ook in België rechtsgevolgen moeten worden gegeven, m.a.w. of die beslissingen in België moeten worden erkend.

Hierna worden kort de problemen geschetst die in dit verband kunnen rijzen ten aanzien van buitenlandse echtscheidingsvonnissen (met bijzondere aandacht voor de verstoting). Meer specifiek zal worden nagegaan welke invloed de openbare orde op de al dan niet erkenning heeft.

(1) Zie bv. de cijfers van het Nationaal Instituut voor de Statistiek zoals vermeld bij CARLIER, J., «La reconnaissance en Belgique des répudiations unilatérales intervenues au Maroc ou l'ordre public répudié?», *J.T.*, 1985, 101.

(2) Zie noot 16.

§ 2. DE WERKING IN BELGIË VAN VREEMDE VONNISSEN VAN STAAT

Een in het buitenland gewezen vonnis dat betrekking heeft op de staat van personen (b.v. een echtscheidingsvonnis) brengt automatisch gevolgen te weeg in België, zonder dat daartoe een exequatur is vereist, tenzij het gaat om een gedwongen uitvoering op goederen of tegen personen (3).

Deze erkenning *de plano* moet nochtans voldoen aan bepaalde minimale voorwaarden. Die laatste worden vaak geregeld in een verdrag tussen België en het land waar het vonnis werd gewezen (bilateraal - (4)), of in een verdrag waarvan België en het land van het vreemde vonnis medeöndertekenaars zijn (multilateraal - (5)).

Bij afwezigheid van dergelijke verdragen moet een vreemd vonnis voor erkenning voldoen aan vijf voorwaarden, opgesomd in art. 570, Ger. W. :
1° De beslissing mag niets inhouden dat in strijd is met de openbare orde of met de regels van het Belgisch publiekrecht.

2° De rechten van de verdediging moeten geëerbiedigd worden.

3° De vreemde rechter is niet enkel wegens de nationaliteit van de eiser bevoegd.

4° De beslissing is in kracht van gewijsde gegaan overeenkomstig de wet van het land waar zij is gewezen.

5° De overgelegde uitgifte van de beslissing voldoet volgens dezelfde wet aan de voorwaarden gesteld voor haar authenticiteit (6).

Er moet nog worden opgemerkt dat een echtscheiding in den vreemde zonder enige tussenkomst van een bevoegd ambtenaar of college, de zuivere privé-echtscheiding dus, in België geen vraag van erkenning, maar alleen verwijzingsrechtelijke problemen zal oproepen : het Belgische collisie-recht zal hier rechtstreeks worden toegepast, waardoor de bekwaamheid tot aangaan van dat type van echtscheiding, de geldigheid en de gevolgen ervan zullen worden aangeknoopt aan de personele wet van de echtgeno-

(3) Cass., 29 maart 1973, *Pas.*, 1973, I, 725 met concl. proc.-gen. GANSHOF VAN DER MEERSCH; *R. W.*, 1973-1974, 29 met noot; *J. T.*, 1973, 289, concl. O.M., *R.C.J.B.*, 1975, 539, met noot GOTHOT en *Rev. Not. B.*, 1975, 143.

(4) Een voorbeeld: Het Belgisch-Marokkaans akkoord van 26 september 1979. Het akkoord heeft echter geen bindend karakter daar het niet door het parlement werd goedgekeurd en evenmin werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad. (VERHOEVEN, J., «Etat des personnes et compétences consulaires», *J. T.*, 1980, 717). Voor de tekst raadplege men ERAUW, J. en DEFOER, L., *IPR-De bronnen*, Antwerpen, Amsterdam, Maarten Kluwer, 1982, nr. 3. 46, 327.

(5) Bijv.: Het Europees bevoegdheids- en executieverdrag van Brussel van 27 september 1968 (Wet 13 januari 1971, *B.S.*, 31 maart 1971.)

(6) Voor Frankrijk werden de (opnieuw gemeenrechtelijke - bij afwezigheid van een verdrag) voorwaarden van erkenning vastgelegd in het arrest *Munzer* (Cass., Fr., 7 januari 1964, *R.C.D.I.C.*, 1964, 344 met noot BATIFFOL). Eén van die voorwaarden is de «contrôle de la loi applicable (volgens het Franse verwijzingsstelsel)», wat de erkenning bemoeilijkt en wat naar Belgische normen een te verwerpen «révision au fond» uitmaakt.

ten (art. 3, lid 3, B.W. - eventueel cumulatief toegepast indien die personele wetten verschillend zijn). Het involgen van de verwijzingsregels zal natuurlijk worden begrensd door de exceptie van openbare orde, die hier krachtiger zal werken dan bij de erkenning (infra) (7) (8).

Het zal nochtans niet altijd op evidente wijze uit te maken zijn of de betwiste echtscheiding al dan niet een privé-karakter draagt.

Rond de eenzijdige verstoting in Marokko bijv. bestaat er een controverse. Gaat het om een private echtscheiding, een gerechtelijke echtscheiding, of een publiekrechtelijk bekrachtigde (dit in het kader van een administratieve procedure) private echtscheiding (9), waardoor sommigen de erkenningsprocedure en anderen het gewone verwijzingsrecht van toepassing achten (10)?

§ 3. EEN VAN DE VOORWAARDEN VAN ART. 570, GER. W.: DE VERENIGBAARHEID VAN HET VREEMDE VONNIS MET DE I.P.R.-OPENBARE ORDE

A. Algemeen: het begrip «Openbare Orde»

De openbare orde vervult in ons rechtssysteem een verschillende functie naargelang die optreedt in een intern geschil of in een geschil met extraneïteitselementen die zorgen voor de toepassing van vreemd recht.

De *interne* O.O. verwijst naar rechtsregels die de juridische grondslagen vastleggen waarop de economische en morele orde van de maatschappij rust (11). Hij kan zowel op positieve wijze (ambtshalve inroeping van een regel van O.O. door de rechter), als op negatieve wijze spelen (afwijzing van een tegen de O.O. ingaand rechtsgevolg van een rechtshandeling bijv.).

(7) ERAUW, J., «Het «openbare orde»-begrip en de erkenningsleer m.b.t. buitenlandse echtscheidingen. Binnenkort verstoting tussen Belgische echtgenoten?», *R.W.*, 1976-1977, 1992-1993.

(8) Een verhelderende rechtsvergelijkende illustratie is de beslissing van de Minister van Justitie von Nardthein-Westfalen van 14 november 1973 (Bescheid des Justizministers des Landes Nordthein-Westfalen von 14 November 1973, *Das Standesamt*, 10 maart 1974, nr. 3, 27e jg., 69-72). Daar wordt de Joodse echtscheiding d.m.v. een echtscheidingsbrief (ghet) als een «Privatscheidung» aangezien, waardoor niet de toetsing aan § 328, ZPO voor de erkenning wordt doorgevoerd, maar wel de Duitse verwijzingsregels op rechtstreekse wijze van toepassing waren. *Contra*: Brussel, 17 december 1974, *J.T.*, 1975, 279 met noot, waar de verbreking van de huwelijksband met een echtscheidingsbrief tussen twee Belgische Joden *in casu* werd aangezien als een echtscheiding door onderlinge toestemming, vatbaar voor erkenning in België.

(9) Zie hiervoor ook noot 21.

(10) CARLIER, J., *l.c.*, 105; ERAUW, J., *l.c.*, 1989-1990 en GULPHE in conclusies bij *Cass.*, fr., 3 november 1983, *J.C.P.*, 1984, II, 20131.

(11) *Cass.*, 9 december 1948, *Arr. Verbr.*, 1948, 615; *Pas.*, 1948, I, 699.

De O.O. in het *internationaal privaatrecht* (I.P.R.-O.O.) verschilt van de interne O.O. in twee opzichten: hij vormt de harde kern van de interne O.O. en is dus enger (omvat alleen de regels die de allernoodzakelijkste grondslagen uitmaken van de morele, politieke en economische orde (12)). Bovendien speelt hij alleen negatief, als exceptie: wanneer de rechter van oordeel is dat de toepassing van vreemd materieel recht in het voor hem liggende concrete geval tot onaanvaardbare gevolgen leidt voor de Belgische rechtsorde zal hij de exceptie van I.P.R.-O.O. invoeren om daarna eigen recht, de *lex fori*, toe te passen (13).

Ten opzichte van in het buitenland op basis van vreemd recht volkomen rechtsgeldig verkregen rechten («droits acquis») heeft de I.P.R.-O.O. bovendien een «effet atténué». De gevolgen van een in het buitenland rechtmatig ontstane situatie zullen -in afwezigheid van banden met ons land- dan ook in België hun uitwerking hebben als zijnde niet in strijd met de O.O., hoewel een dergelijke situatie in België zelf nooit rechtsgeldig had kunnen tot stand komen (14).

B. De O.O. bij erkenning van een buitenlandse rechterlijke beslissing

De I.P.R.-O.O. speelt in een erkenningskwestie vanzelf een minder strenge rol dan bij een zuiver verwijzingsrechtelijk vraagstuk: bij een vraag tot erkenning van een vreemde beslissing wordt precies nagegaan of die beslissing ook in België gevolgen kan en mag teweeg brengen. De verzachte werking van de O.O. zal hier dus een centrale rol spelen, wanneer tenminste de band met de Belgische rechtssfeer niet te nauw is (15).

Hoe de rechter het O.O.-instrument nu precies hanteert bij problemen van erkenning van echtscheidingsvonnissen wordt hierna onderzocht.

(12) Cass., 4 mei 1950, *Pas.*, 1950, I, 624. (Zie ook - in verband met de erkenning van een beslissing over de toekenning van alimentatiegeld voor een kind - Cass., 25 oktober 1979, *J. T.*, 1980, 560 en *R. W.*, 1979-1980, 1763, waar de beperktere inhoud van de I.P.R.-O.O. wordt herhaald).

(13) DECEUSTER, J. en REICH, S., «Kroniek van I.P.R. (1975-1978)», *R. W.*, 1978-1979, 2573.

(14) ERAUW, J., *l.c.*, 1993, met verwijzing naar het klassieke arrest van het Hof van Beroep te Luik (23 april 1970) inzake Oum Keltoum tegen Doukmani (Luik, 23 april 1970, *Pas.*, II, 183). Het Hof aanvaardde die bijzondere verzachting onder een dubbele voorwaarde (die trouwens ook in Frankrijk bestaat) afwezigheid van wetsonduiking en conformiteit van het materieel toepasselijke recht met de oplossing door het Belgische I.P.R. aangewezen.

(15) *Id.* in Frankrijk: Cass., Fr., 3 november 1983, met concl. adv.-gén. GULPHE, gec..

§ 4. DE OPENBARE ORDE BIJ ERKENNING VAN BUITENLANDSE ECHTSCHIEDINGEN

A. Een «kwalificatieprobleem»

De grote uitdaging waarvoor de «erkenningrechter» (16) staat, is het juist inschatten van de juridische situatie die door de buitenlandse akte wordt gedekt. Is het document dat hem wordt voorgelegd het resultaat van een werkelijk rechtsgeding, het produkt van een administratieve procedure of het gevolg van een louter «authenticeren» van een private rechtshandeling? En... als er effectief van een gerechtelijke procedure sprake was, geschiedde die dan op een manier die naar Belgische normen aanvaardbaar was? Voor de beantwoording van deze vragen wordt van de rechter een grondige studie van het materiële recht van het land waarvan de akte afkomstig is verwacht (17), hoewel die studie niet altijd een garantie kan betekenen voor een juist oordeel, gezien de complexiteit en de eigenheid van sommige vreemde rechtsfiguren.

Een typevoorbeeld van een dergelijke ingewikkelde en geheel oorspronkelijke rechtsfiguur is de verstoting die -zoals gekend in verschillende Arabische landen en in het Joodse recht- diverse vormen kan aannemen en bovendien telkens een andere inhoud heeft (18).

Hier duikt opnieuw vanuit een andere invalshoek (de erkenning) het probleem van de juridische kwalificatie op, die de rechter dwingt de vreemde rechtsfiguur (i.c. de verstoting) onder de juiste categorie van het forum te klasseren.

(16) Vermits -zoals hierboven aangeduid- vreemde rechterlijke beslissingen betreffende de staat van personen automatisch, zonder vorm van proces, erkend worden, moet de regelmatigheidscontrole (toetsing aan art. 570, Ger.W.) worden uitgevoerd door eenieder die met de vreemde beslissing wordt gecontroleerd: de ambtenaar van de burgerlijke stand (bv. bij een verzoek de vreemde beslissing in zijn registers over te schrijven), de rechter in de rechtbank van eerste aanleg en ook de vrederechter. Dat laatstgenoemde ook de bevoegdheid heeft om naar aanleiding van een verweermiddel of tussengeschil over de erkenning van een buitenlandse echtscheiding uitspraak te doen, wordt nu door rechtspraak en rechtsleer eenstemmig aanvaard. Zie DECEUSTER, J., in, *Personen- en Familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Afdeling IV: I.P.R., Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1983, nrs. 188 tot 195 en (voor een overzicht van rechtspraak) BORN, H., en FALLON, M., «Droit judiciaire international (1978-1982)», *J. T.*, 1983, nr. 214, 233.

(17) En het is nu inderdaad de taak van de rechter zelf («*iura* (ook vréemd recht) *novit curia*») om dit recht te onderzoeken en correct toe te passen: hij kan zich niet langer verlaten op wat de partijen hem omtrent dat recht vertellen (Cass., 9 oktober 1980, *J. T.*, 1981, 70 met noot VANDER ELST). Cfr. ook LENAERTS, K., «Systeemschets van het internationaal privaatrecht», *Jura Falc.*, Vol. XX, nr. 4, 474-475.

(18) CARLIER, J., *l.c.*, 101-108; ERAUW, J., *l.c.*, 1988 en 1990; ROMMEL, G., «De verstoting in het Belgisch recht», *R. W.*, 1982-1983, 1281 e.v. en TAVERNE, M., «La dissolution du mariage par volonté unilatérale dans les pays du Maghreb», *J. T.*, 1981, 354.

B. De openbare orde bij afwezigheid van een «binnenbeziehung»

In het buitenland ontstane echtscheidingsvonnissen waarbij geen Belgen waren betrokken, zullen in België -mits toepassing van de gemeenrechtelijke minimumcontrole van art. 570, Ger. W. (vooral het onderzoek naar de authenticiteit en naar het definitief en onherroepelijk karakter van de akte zijn belangrijk (19))- worden erkend, zonder dat de O.O. voor die erkenning een groot obstakel zal betekenen. Onze rechtsorde heeft immers geen belang bij het in discussie brengen van elders regelmatig verworven rechten, wanneer geen band met ons land bestaat (afwezigheid van «binnenbeziehung»)(20)(21).

Bovendien mag ons forum geen oordeel vellen over een buitenlands rechtssysteem, ook al wijkt het sterk af van het onze: «legislatieve ontwikkelingshulp» is uit den boze (22).

(19) CARLIER, J., *l.c.*, 106.

(20) ERAUW, J., *l.c.*, 1991, die spreekt van afwezigheid van «Inlandsberührung». De termen die de band van het geschil met de rechtsorde van het forum aanduiden, zijn afkomstig uit de Duitse rechtsleer (KAHN) (RIGAUX, F., *Droit international privé*, I, Brussel, Larcier, 381). Op basis van dit ontbreken van banden met de eigen rechtsorde werden een heleboel verstotingen bv. erkend. Voor een overzicht raadplege men ERAUW, J., in ERAUW, J., DE FOER, L., BOUCKAERT, F. en RYON, M., «Overzicht van rechtspraak (1965-1984), I.P.R.», T.P.R., 1984, 1390, nr. 91.

(21) Een interessante relativering van de eis tot toetsing van het vonnis aan de rechten van verdediging (die deel uitmaken van de O.O.! - infra) wordt door CARLIER aangebracht wat betreft de erkenning van de eenzijdige verstoting naar Marokkaans recht (Talak): daar het document die deze verstoting akteert slechts zijn bindende kracht had uit de wil van partijen (en dus *niet* uit de uitspraak (proces-verbaal) van de notaris (*adoul*) die louter constateert, noch uit de homologatie door de rechter (*cadi*) moeten de rechten van verdediging niet worden gecontroleerd (*contra*: de twee arresten van het Hof van Beroep te Brussel van 30 juni 1981, *J.T.*, 655 met noot TAVERNE; zie verder ROMMEL, G., *o.c.*, 1293 en DECEUSTER, J., *o.c.*, nr. 217 voor een uitgebreide lijst rechtspraak). Hier is trouwens sprake van een loutere «divorce-constat»: het rechtssubject verklaart, en een publieke akte officialiseert de verklaring, maar de verklaring uit zichzelf heeft rechtsgevolgen (CARLIER, J., *l.c.*, 105, nr. 22 en 106, nr. 26).

(22) Term van H.U. JESSURUM D'OLIVEIRA, aangehaald in ERAUW, J., *l.c.*, 1991. Zelfde bedenking in CARLIER, J., *l.c.*, 106 en 107, nr. 29. (Cfr. ook GULPHE, in concl. bij Cass., fr., 3 november 1983, *gec.*).

Er is nochtans een sterke tendens in rechtspraak en rechtsleer om bepaalde vormen van verstoting (de Algerijnse en de Marokkaanse «Talak») niet (meer) voor erkenning in België vatbaar te achten. Volgens die juristen staan de opvattingen over echtscheiding en over het gezin immers mijlenver van onze gezinsopvatting, gebaseerd op de gelijkheid van man en vrouw (ROMMEL, G., *l.c.*, 1294 en DECEUSTER, J., *o.c.*, nr. 217).

De miskennis van de rechter van de verdediging (*in casu* de vrouw) is daarbij slechts een aspect van een ruimere en meer diepgaande ongelijkheid der geslachten. Aan die ongelijkheid kan een Belgische rechter onmogelijk zijn medewerking verlenen. Anderen zien dan weer in dergelijke stellingname een ongeoorloofde «censuur van de vreemde wet» (Zie, naast de interessante bedenkingen hierover van CARLIER (*gec.*), ook BORN, H. en FALLON, M., *l.c.*, 234, nr. 219).

Een zeer overtuigend argument voor de «bijna kritiekloze aanvaarding» (23) van echtscheidingsvonnissen (i.c. verstotingsuitspraken, want die stellen gezien hun -vanuit Belgisch standpunt- erg vreemd karakter misschien het meeste problemen) is het pleidooi van Carlier om een splitsing door te voeren tussen de *de plano* erkenning van de breuk enerzijds (i.c. de eenzijdige Marokkaanse verstoting - Talak), en de strenge controle van de gevolgen van die breuk (hoederecht van de kinderen, onderhoudsgeld voor echtgenote en kinderen, bezoekrech...) anderzijds. Daar zou de I.P.R.-O.O. wél in werking treden telkens in concreto de regeling van de gevolgen in het vreemde recht niet conform zijn aan de billijk geachte Belgische regeling, precies omdat die gevolgen zich afspelen op Belgisch grondgebied (24).

Er valt nog op te merken dat de «binnenbeziehung» wel aanwezig zal zijn bij immigranten van de «tweede generatie» die hier zijn geboren en in onze samenleving en (min of meer) in ons cultuurpatroon zijn opgevoed. Misschien moet voor hen een nieuwe aanknopingsfactor (woonplaats) worden bedacht, of moet hen een dubbele nationaliteit worden verleend (Dit laatste is natuurlijk geen probleem van I.P.R.). Op die manier zou een verstoting in den vreemde doorgevoerd (in België is die vanzelfsprekend niet mogelijk (25)), door de «erkenningsrechter» als een echtscheiding tussen Belgen worden bekeken, waardoor de O.O.-exceptie wel zal spelen (cfr. *infra*) (26).

C. De openbare orde en de buitenlandse echtscheiding wanneer ten minste een van de partijen Belg is

1. Enkele inhoudelijke aanduidingen

Het O.O.-beginsel is een erg vage en bovendien ook relatieve norm die telkens opnieuw door de rechter concreet moet worden ingevuld. Algemene tendensen zijn dus niet altijd klaar te onderscheiden maar toch kunnen volgende inhoudelijke preciseringen worden gegeven :

- De rechten van de verdediging moeten worden gerespecteerd (27). Dit houdt in dat men controleert of het rechtsgeding met een regelmatige akte van rechtsingang is begonnen (28), of een voldoende lange termijn van

(23) ERAUW, J., *l.c.*, 1991.

(24) CARLIER, J., *l.c.*, 107.

(25) ROMMEL, G., *l.c.*, 1288; RIGAUX, F., *o.c.*, II, 1979, nr. 968; DECEUSTER, J., *o.c.*, nr. 214. Zie een Ministeriële Omzendbrief aan de Procureurs-Generaal dd. 13 maart 1980 (B.S., 18 maart 1980).

(26) CARLIER, J., *l.c.*, 107.

(27) Weliswaar is in artikel 570, Ger. W. de vereiste van respect voor de rechten van de verdediging uitdrukkelijk vermeld, maar algemeen wordt aanvaard dat dit slechts een explicietie betekent van een aspect van de openbare orde (CARLIER, J., *l.c.*, 102; DE CEUSTER en FALLON, M., *l.c.*, nr. 210).

(28) ERAUW, J., *l.c.*, 1995.

dagvaarding werd georganiseerd (29), of de pleiter behoorlijk werd vertegenwoordigd en of de instructie op tegenspraak is gebeurd. Eventueel wordt nagegaan in welke omstandigheden een veroordeling bij verstek werd uitgesproken (30). Belangrijk om de kern van die rechten te bepalen, in het bestaan van verdragen die minimumvereisten hebben geëxpliciteerd: het Europees Verdrag ter bescherming van de Rechten van de Mens, als ook sommige door België afgesloten verdragen inzake bewijsvoerings- en betekeningrecht (31).

- Als een echtscheidingsgrond wordt aangevoerd, moeten de ten laste gelede feiten onbetwistbaar worden bewezen. Hoewel bewijstechnieken tot de *lex fori* behoren, werden sommige bewijzen niet aanvaard: de bekentenis, de eed en het vermoeden van schuld afgeleid uit het verstek laten gaan (32).

- De gronden van echtscheiding worden (onder sterk voorbehoud van wat verder wordt gezegd over de invloed van de wet van 27 juni 1960) door de «erkenningsrechter» beoordeeld naar Belgisch recht:

+ Vele misstappen van echtgenoten zijn te catalogeren onder art. 231, B.W. («grove belediging»).

+ Voor «onderlinge toestemming» mag de verzoeningsperiode worden ingekort zolang de volgehouden wil tot scheiden maar duidelijk blijft (33). Ook de vereisten van minimumleeftijd (art. 275, B.W.) en duur van het huwelijk (art. 276, B.W.) zijn te relativiseren (34).

+ Een langdurige feitelijke scheiding zal als echtscheidingsgrond worden aanvaard (ook als de duur van die scheiding korter is dan de in België vereiste minimumduur), onder voorwaarde van een duurzame ontwrichting en van niet-benadeling van de kinderen (art. 232, B.W.) (35).

2. De invloed op de werking van de O.O. uitgaande van de wet van 27 juni 1960 (36)

De wet van 27 juni 1960 «op de toelaatbaarheid van de echtscheiding wanneer ten minste één van de echtgenoten een vreemdeling is», regelt

(29) ERAUW, J., *Beginselen van I.P.R.*, Gent, E. Story-Scientia, 1985, 285. Toepassing: Brussel, 6 juni 1979, *Pas.*, 1979, II, 222.

(30) ERAUW, J., «*Het openbare orde-begrip...*», 1995.

(31) ERAUW, J., *l.c.*, 1995.

(32) ERAUW, J., *l.c.*, 1995-1996.

(33) Rb. Brussel, 30 juni 1972, *J.T.*, 1973, 143 met noot WATTE, bevestigd door Brussel, 17 december 1974, *J.T.*, 1975, 279 met noot. Hier bedroeg de termijn amper zestien dagen, maar de rechtbank oordeelde dat feitelijk de wil tot scheiden wel aanwezig was.

(34) Brussel, 17 december 1974 (gec.) en ERAUW, J., *l.c.*, 1986.

(35) ERAUW, J., *l.c.*, 1996; Brussel, 12 maart 1974, *R.W.*, 1973-1974, 2386 en Rb. Leuven, 12 juni 1978, *R.W.*, 1978-1979, 675, waar een echtscheiding op grond van feitelijke scheiding van twee jaar toegestaan in Boliviaë, werd erkend.

(36) Wet 27 juni 1960, *B.S.*, 9 juli 1960 (de zgn. Wet Rolin).

internationale echtscheidingen en is tot stand gekomen als reactie op een tot dan bestaande rechtspraak. De wet moest de Belgen die gehuwd waren met een buitenlander wiens recht geen echtscheiding kende, mogelijk maken om toch uit de echt te scheiden. Dit was voorheen onmogelijk doordat voor de *toelaatbaarheid* van de echtscheiding de voorwaarden van beide nationale wetten cumulatief moesten vervuld zijn (37). Voor die situatie (maar ook voor een echtscheiding in België tussen twee vreemdelingen op grond van een bepaalde oorzaak), wordt de *toelaatbaarheid* nu bepaald door de Belgische wet als *lex fori* (art. 1 en 2).

De *gronden* van echtscheiding worden steeds bepaald volgens de Belgische wet (art. 3), ook ten opzichte van vreemdelingen die een gemeenschappelijke nationaliteit hebben (38)!

Deze overheersing van de *lex fori* heeft sommige rechtsgeleerden ertoe gebracht te zeggen dat de toepassing *in het buitenland* op Belgen van de wet van het buitenlandse forum in afwijking van art. 3, lid 3, B.W. niet meer strijdig kan worden geacht met de Belgische I.P.R.-O.O., vermits de Belgische wetgever door de wet Rolin zelf van haar oorspronkelijke regel, neergelegd in art. 3, lid 3, B.W. is afgeweken (39). Dit is een gezonde redenering die het verkeer van vonnissen alleen maar kan bevorderen en de eenheid van staat garanderen, te meer daar voor misbruiken wordt opgelet door ernstiger te controleren of er geen gesimuleerde verplaatsing van de materiële elementen van aanknopng is, en of er geen collusie tussen echtgenoten bestaat (wetsontduiking). Men moet dus ten allen prijze «echtscheidingstoerisme» of «forum-shopping» vermijden (40). Erauw schijnt nochtans met deze «*exception au second degré*» (41) niet overweg te kunnen. Hij beschouwt die exceptie als «een maagstoot aan art. 3, lid 3» (42)

(37) Cass., 16 februari 1955, R. W., 1954-1955, 1797 inzake Rossi (uitspraak in verenigde kamers).

(38) Dit moet goed worden begrepen: het gaat hier alleen over de hypothese bedoeld in art. 1 van de wet Rolin. Voor andere vormen van echtscheiding tussen 2 vreemdelingen van gelijke nationaliteit herneemt de gemeenrechtelijke regeling van art. 3, lid 3, B.W. zijn werking: de gemeenschappelijke wet van de echtgenoten zal worden toegepast (RIGAUX, F., *o.c.*, I, 269-270 en 276).

(39) VAN HECKE, G. en RIGAUX, F., «Examen de jurisprudence (1961-1964), Droit international privé-conflit de lois», R.C.J.B., 1965, 353 en «Examen de jurisprudence (1965-1969), Droit international privé. Conflit de lois», R.C.J.B., 1970, 285. Deze redenering werd overgenomen in Rb. Brussel, 30 juni 1972 (gec.), zoals bevestigd in Brussel, 17 december 1974 (gec.). Zij is dus gebaseerd op een criterium van «similitude» (WATTE in haar noot bij geciteerd vonnis).

(40) VAN HECKE, G. en RIGAUX, F., «Examen... (1961-1964)», 1965, 354.

(41) WATTE in noot bij geciteerd vonnis: het criterium van de gelijkheid met de Belgische *lex fori* is een exceptie in de tweede graad doordat het de exceptie van de Belgische O.O. tegen de toepassing van de vreemde *lex fori* doet mislukken.

(42) ERAUW, J., *l.c.*, 2000.

(maar... dit kan dan ook van de wet Rolin zelf gezegd worden!), en vreest dat men op die manier uiteindelijk «zal arriveren bij de bekrachtiging van elke vorm van verstoting tussen Belgen(43)». De hierboven beschreven garanties (controle op afwezigheid van simulatie en wetsontduiking) verhinderen echter een dergelijke evolutie. De I.P.R.-O.O. werd gewoon teruggedrongen tot haar werkelijke, beperkte functie: «enkel wanneer een echtscheiding tussen Belgen in het buitenland wordt toegestaan op zodanige gronden dat de beslissing daardoor de essentiële beginselen van onze gevestigde morele, politieke of economische orde aantast, verhindert de O.O.-vereiste de erkenning(44)». Tussen de I.P.R.-O.O. voor en na de wet van 27 juni 1960 is uiteindelijk slechts een gradueel verschil(45).

§ 5. BESLUIT

Uit bovenstaande korte uiteenzetting blijkt het zoeken naar rechtspraak en rechtsleer naar een compromis tussen de noodzaak om fundamentele rechtsregels en de eigenheid van het rechtssysteem van het forum te bewaren enerzijds, en de harmonie van het internationaal rechtsverkeer te garanderen anderzijds. Het is inderdaad belangrijk dat mensen een permanente en uniforme werking van staat genieten, waar ze zich ook begeven. Die bezorgdheid «d'assurer la stabilité de l'état des personnes dans les relations internationales(46)» lag al aan de basis van de quasi-automatische erkenning van vonnissen van staat, uitgangspunt van deze bijdrage(47). Ze verklaart ook de vrij restrictieve toepassing van de exceptie van O.O. in erkenningsvragen.

(43) *Ibid.*, 2000.

(44) Aangehaald uit DE CEUSTER, J., *o.c.*, nr. 211. Zie noot 12!

(45) Deze zienswijze is trouwens ook één van de twee interpretaties die ERAUW zelf voorop plaatst als verklaring voor die «exception du second degré»: «de wet van 27 juni 1960 schept louter de sfeer tot een verdergaande mindere gestrengheid» (ERAUW, J., *l.c.*, 1999). Zie ook DE CEUSTER, J., *o.c.*, nr. 211.

(46) Brussel, 17 december 1974 (gec.).

(47) Cass., 29 maart 1973, met conclusie van P.G. GANSHOF VAN DER MEERSCH (gec.).